

**SLOVENSKA LJUDSKA PRAVLJICA DEKLICA IN PISKRČEK
(MOJCA POKRAJČULJA, ATU 283C*) IN NJENE LITERARNE
PRIREDBE**

Milena Mileva Blažič

Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani, Slovenija

Key words: The Girl and the Pot, Mojca Pokrajculja, The Types of Slovenian folktales, animal tales

Summary: Vinko Moderndorfer (1894-1958) firstly published the Carinthian folk tale Mojca Pokrajculja in 1924 in the collection National Tales from Mežica Valley. In the next (extended) editions of the Carinthian Folk Tales (1937, 1946, 1957 and 1972) he published similar tales Deklica veka [The Girl is Crying] and Mojca Pokrajculja. Although both well-known, the place in the Slovenian Primary School Curriculum for 1 grade (2011) has text Mojca Pokrajculja, which is also better known. On the basis of the international classification (Uther 2004, 2011) Monika Kropelj (2012, 2015) suggested for this tale classification under the number ATU 283C*. The basic type can include the motifs of folktale types ATU 15 (The Theft of Food by Playing Godfather), ATU 283B* (The House of the Fly) and ATU 480A (Girl and Devil in a Strange House), and even the type ATU 123 (The Wolf and the Kids) or ATU 333 (Little Red Riding Hood). In literature can be find intertextual reminiscences (Juvan 2000) with the Grimm folktale Wedding of Mrs Fox (KHM 38, ATU 65 The She-Fax's Suitors). Due to intertextuality Mojca Pokrajculja can be classified also as Formula Tale or Chain Tale, based on the sequence of animals (chains based of numbers, objects, animals, names, death, eating and other events).

Ključne besede: Deklica in piskrček, Mojca Pokrajculja, Tipni indeks slovenskih ljudskih pravljic, živalske pravljice

Izvleček: Vinko Moderndorfer (1894-1958) je koroško ljudsko pravljico Mojca Pokrajculja prvič objavil leta 1924 v Narodnih pripovedkah iz Mežiške doline. V naslednjih (razširjenih) izdajah Koroške narodne

pripovedke (1937, 1946, 1957 in 1972) je objavil podobni pravljici Deklica veka in Mojca Pokrajculja. Čeprav sta obe pravljici znani, ima prostor v učnem načrtu Slovenščina za 1. r. osnovne šole (2011) le Mojca Pokrajculja, ki je tudi bolj znana. Na osnovi mednarodne klasifikacije (Uther: 2004, 2011) je Monika Kropelj (2012, 2015) klasificirala Mojco Pokrajculjo kot samostojen pravljicni tip, za katerega je predlagala številko ATU 283C*, ki je doslej še ni v mednarodnem indeksu pravljic. Osnovni tip lahko vključuje odlomke pravljic, ATU 15, ATU 283B*, ATU 480A in celo ATU 123 (Volk in sedem kozličkov) oz. ATU 333 (Rdeča kapica). Z literarnega vidika pa vsebuje motivno-tematske reminiscence (Juvan 2000) na Grimmovo pravljico Poroka gospe lisice (KHM 38, ATU 65). Zaradi intertekstualne motivno-zgradbene analogije lahko Mojco Pokrajculjo uvrstimo tudi med formula pravljice oz. verižne pravljice, ker temelji na zaporedju živali (angl. chains based of numbers, objects, animals, names, death, eating and other events).

V prispevku obravnavamo literarne priredbe te pravljice in njeno umestitev v izobraževalni proces.

Memetika pravljice Deklica in piskrček (Mojca Pokrajculja)

V monografiji *The Irresistible Fairy Tales* (2012) je Jack Zipes postavil novo teorijo imenovano memetika in kulturna evolucija. Teorijo lahko apliciramo tudi na tip ali motiv v pravljici Mojca Pokrajculja, ki ima številne variante in je 1) relevantna, 2) repetitivna in 3) zapomnljiva.

V slovenski (mladinski) literaturi lahko motiv *Mojce Pokrajculje* oz. motiv kratkega repa najdemo v etioloških - razlagalnih pravljicah, npr.: Janez Trdina *Lisica, volk in medved* (1850), Janko Pukmajster *Vijanski Zakaj ima zajec le kos repa* (1863), Matija Valjavec *Zakaj zajec nima celega repa* (1900), Fran Košir *Od kdaj ima zajček kratek rep* (1909) Pavel Flere *Kako so spravili zajca ob rep* (1931), Milko Matičetov *Volk in piskerček* (1958), Lojze Zupanc *Od kdaj ima zajček kratek rep* (1959), Milko Matičetov *Od kdaj je zajec brez repa* (1961/62) idr. Motiv je znan tudi v evropskem in svetovnem ljudskem izročilu, npr. v ruski oz. ukrajinski ljudski pravljici z naslovom *Rokavička*, ki je sprva izšla v slovenskem prevodu (2014), v slikaniški knjižni obliki z ilustracijami Hane Stupica. Besedilo je napisano kot serija epizod na dogajalni liniji (angl. formula story, angl. chain story), ko oseba A izgubi predmet (rokavico) in potem sledi zaporedje dogodkov preko različnih oseb A, B, C. Ukrajinska inačica pravljice ne vsebuje motiva kraje medu, podtikanja dokazov in kaznovanja žrtve (zajčka). Besedilo je bolj odprto in manj etično vprašljivo. Zato je tudi vplivalo na slovenske

avtorje, npr. Andreja Rozmana, Cvetko Sokolov, Barbaro Gregorič Gorenc, Anjo Štefan idr. Zanimivo je, da je besedilo uporabila Ljubica Marjanovič Umek pri empirični raziskavi slovenskih otrok z naslovom *Pripovedovane zgodbe: Preizkus pripovedovanja zgodbe: Rokavička* (2012).

Mojca Pokrajculja v Tipnem indeksu slovenskih ljudskih pravljic

Monika Krojež Telban je motiv Mojce Pokrajculje obravnavala v članku Slovenske pravljice v mednarodnem okviru (2012) kjer je obravnavala besedila Deklica in piskerček (Mojca Pokrajculja). Omenja, da je motiv znan predvsem na Koroškem, delno v Beli Krajini (L. Zupanc: *Deklica s piskerčkom*, 1944). Na osnovi Utherjevega tipnega indeksa v katerem je pravljica Mušja hišica, angl. *The House of the Fly* predstavljena pod številko ATU 283B* je avtorica utemeljeno predlaga, da bi slovensko besedilo Deklica in piskerček (Mojca Pokrajculja) v mednarodnem indeksu dobila svojo številko, in sicer ATU 283C* (Krojež Telban 2015: 411). Avtorica ugotavlja, da se ta pravljica lahko povezuje s pravljničnimi tipi ATU 480A (Prijazna in neprijazna deklica), ATU 333 (Rdeča Kapica) in ATU 15 (Lisica gre za botro), predvsem z drugim delom (Zakaj ima zajec kratek rep?). Avtorica navede še petnajst variant istega (folklorističnega) tipa oziroma (literarnega) motiva (Krojež Telban 2015: 411–417).

Motiv kratkega repa (ATU 15A)

Möderndorferjeva varianta motiva Mojce Pokrajculje izhaja iz motiva kratkega repa. V slovenski literarni zgodovini je zanimiva povezava Mojce Pokrajculje in pravljice Janka Pukmajstra Vijanskega (1862), kjer se razlikuje bistveni element. Pri Vijanskem literarni lik lisice, ki ukrade med in dokazuje podtakne dokaz spečemu zajcu, ki je tipičen lik žrtve:

Ko spravi vse v red, namaže še zajčka z medom okoli zadnjice, kot bi se mu ven cedil. Potem pa zaspi. (Podčrtala M. M. Blažič)
(Krojež Telban 2015: 88)

V Möderndorferjevi pravljici namažejo zajčka okoli ust:

Brž se je obrisala in namazala s strdjo poleg sebe spečega zajča okoli ust. Nato je tudi ona brez skrbi zaspala.. (Podčrtala M. M. Blažič)
(Möderndorfer 1924: 157)

Vpliv Mojce Pokrajculje na sodobne pravljice

Koroška ljudska pravljica ali pripovedka *Mojca Pokrajculja* je postala popularna zaradi slikaniških knjižnih izdaj (Marija Vogelcnik, 1940/43, Mara Kralj, 1954, Andreja Peklar, 2005) predvsem z ilustracijami Marjana Mančka 1976, ki je doživela številne ponatise. Ravno zaradi analogije z osnovnim motivom je *Mojca Pokrajculja* vplivala tudi na sodobne pravljice, npr. v obsežni sodobni pravljici Kristina Brenk *Deklica Delfina in Lisica Zvitorepka*, je samostojna enota z naslovom *Delfina in Zvitorepka v Hiši Mojce Pokrajculje*. Tudi kratka sodobna pravljica Lojzeta Kovačiča *Pst, volk je v sobi* (1978) se hkrati asociativno povezuje in oddaljuje od osnovnega motiva, kar je značilnost avtorskih pravljic. Prav tako tudi kratke sodobne pravljice Svetlane Makarovič *Pod medvedovim dežnikom* (1979), Borisa A. Novaka (1995), Bine Štampe Žmavc (2002), Brede Varl (2005), Anje Štefan *Bobek in barčica* (2005), Jelene Sitar (2013), Anje Štefan *Gugalnica za vse* (2014), Slavice Remškar *Deklica s piskrčkom*, 2015 idr.

Koncept dobrega in zla v Mojci Pokrajculji

Kljub dejstvu, da je recepcija otrok v vrtcu in učencev v osnovni šoli ambivalentna do zaključka pravljice o *Mojci Pokrajculji*, ker je zlo nagrajeno in dobro kaznovano, je besedilo zaradi tega dobilo tudi modificirane zaključke.

Postala je priljubljeno besedilo tudi v medijskih predelavah (gledališke predstave, lutke, sodobne panjske končnice, radijske igre idr.). Kot tipičen pravljичni mem (Jack Zipes *The Irrestistible Fairy Tale*, 2012), ima motiv *Mojce Pokrajculje* zaradi relevantnosti, repetitivnosti in zapomljivosti številne variante v književnosti in v zunaj književnosti. *Mojca Pokrajculja* je postala ena izmed redkih otroških junakinj v leksikonu (Klemen Lah, Andrej Inkret, *Slovenski literarni junaki*, 2002). Postala je literarna junakinja, ki je dobila slikanico in se jo pripoveduje tudi v slovenskem znakovnem jeziku (Nataša Kordiš, 2011), prevedena je v romščino (Rajko Šajnovič, 2011), kot lik iz otroške slikanice, z ilustracijo Marjana Mančka, je leta 2000 dobila tudi svojo poštno znamko.

Vprašanje dobrega in zla oziroma pojmovanja lika lisice, ki uporabi vsa sredstva (kraja, laž, podtikanje dokazov, viktimizacija žrtve (zajčka), je predmet razprav in variantnosti zaključka. Vinko Moderndorfer je zapisal:

Zbudil jo je hrušč. Zaspanci so se medtem zbudili ter opazili, da se zajcu cedi med okoli gobca. Začeli so ga neusmiljeno pretepati. Nalomili so mu že prednje noge, šele potem je mogel pobegniti.¹ Vsi so tekli za njim in Mojca Pokrajculja je ostala sama s piskrčkom. Zajcu niso več zrasle polomljene prednje noge, zato ima še danes prednji par nog krajši od zadnjega.

(Moderndorfer 1924: 15)

Čez čas so se zaspanci prebudili. Glej, zajčku se je med cedit po gobčku. Vsi so planili nanj, a revček dolgopeti jo je popihal v hosto.² Tam se je skrtil pod grmom. Medved, volk, srnjaček in lisička pa so se drug za drugim zaprašili v gozd za njim.

(Vogelnik 1940: 11)

Zbudil jo je hrušč. Zaspanci so se bili namreč medtem zbudili ter opazili, da se zajčku cedi med iz gobčka. Začeli so ga neusmiljeno poditi. Zajček je bežal in si polomil prednje noge³, šele potem se mu je posrečilo pobegniti. Vsi so tekli za njim in Mojca Pokrajculja je ostala sama s piskrčkom. Zajčku pa niso več zrasle polomljene prednje noge in zato ima še danes prednji par nog krajši od zadnjega.

(Moderndorfer 1976: 9-10)

Osrednji motiv v Mojci Pokrajculji je kraja medu, podtikanje dokazov nedolžnemu in kaznovanje žrtve, zato so številni avtorji, ki so predelovali motiv, spreminjali zaključek, v katerem je filozofija viktimizacije žrtve (zajček), ki jo lahko problematiziramo. Moti kaznovanja storilca za domnevno krajo s sekanjem udov izvorno ni slovenski motiv, prišel je iz Orienta, vendar je zanimivo, da se je ustalil in je sloveniziran motiv, ki se je prenesel z zadnjih delov telesa (rep, zadnjica) na sprednji del telesa (prednje tačke, usta).

Z učenci 1. razreda OŠ Toneta Čufarja v Ljubljani smo obravnavali Mojco Pokrajculjo v slikaniški knjižni obliki z ilustracijami Marjana

---

¹ Podčrtala M. M. Blažič

² Podčrtala M. M. Blažič

³ Podčrtala M. M. Blažič

Mančka. Učenci so spremenili zaključek književnega besedila, ker so menili, da kaznovanje zajčka na koncu ni primeren zaključek in so predlagali, da je lik lisice kaznovan (storilec) in ne lik zajčka (žrtev).

Delfina in Zvitorepka v hiši Mojce Pokrajculje

Kristina Brenk v srednje obsežni sodobni pravljici Deklica Delfina in Lisica Zvitorepka (1972) eno poglavje v celoti posveti Mojci Pokrajculji.

V nizkem bregu za železniško postajo je stala hišica Mojce Pokrajculje. Hišica je bila lonček in hišica hkrati. Saj je zrasla iz Mojčinega lončka, ki si ga je kupila za krajcarček.

(Brenk 2001: 129)

Zapleta ni, ker je prikazana gastronomska utopija, meda je v izobilju (ajdov, akacijin, cvetlični, kostanjev, smrekov, vrtničin).

Radijska igra Mojca Pokrajculja

Boris A. Novak je napisal radijsko igro po motivih koroške ljudske pravljice Mojce Pokrajculje. Besedilo je dramsko, sestavljeno iz treh prizorov, nastopajoče osebe so enake (lisica šivilja, medved čevljar, srnjak drvar, volk mesar, zajček krojaček). Pomenljiva je razlika v zaključku besedila:

VOLK: Poglejte: zajček ima med na brkih!

MEDVED: Zajček, torej si ti MEDJED, ne pa jaz, medved!

ZAJČEK: Saj nisem jaz!

SRNJAK (*žalostno*): Zajček, zajček, kako si mogel to storiti Mojci?

ZAJČEK: Saj nisem jaz! Saj nisem jaz!

LISICA: Zajček zasluži kazen!

MEDVED: Strogo kazen!

VOLK: Najstrožjo kazen!

ZAJČEK: Ne me, prosim, ne me!

MOJCA: Pustite ga, saj je tako majhen!

LISICA: Zdaj ga pa še braniš, Mojca – nepridiprava, ki je ukradel naš med!

MOJCA; Kaj pa morem, če se mi pa smili.

I. LISICA; Meni se pa prav nič ne smili!
MEDVED: Dajmo ga!
ZAJČEK: Mojca, pomagaj!
MOJCA: Pustite ga!
VSI:: Premikastimo ga!⁴
ZAJČEK: Trda mi predel Takoj moram vzeti pot pod noge!⁵
VSI:: Glejte! Beži! Ujemimo ga!
SRNJAK: Vsi za njim!
MEDVED: Čakaj, zajček, da mi padeš v šape!
MOJCA (žalostno): Vsi so stekli za njim. Joj, kako neusmiljeno ga podijo! In kako zajček beži! Saj si bo še polomil noge!⁶... Kar nekako ne morem verjeti, da je zajček ukradel med. Toda kdo je potemtakem bil tako grd, da je polizal strd?

(Novak 1995: 7)

Na koncu besedila, ki je žanrska mešanica proze in poezije, je basen z naslovom *Kdo je pojedel med?* Novak ponovno odpira vprašanje odprtega zaključka in viktimizacije žrtve (angl. *blaming the victim* in presega ta koncept, ki je značilen za kulture, ki temeljijo na moči.

Mojca Pokrajculja, Pod medvedovim dežnikom in Bobek in barčica

Mojca Pokrajculja je vplivala na številne avtorje, pravljичne predelave in je motivirala variantnost motiva v sodobni slovenski mladinski književnosti. Najbolj izrazita primera sta kratki sodobni pravljici Svetlana Makarovič: *Pod medvedovim dežnikom* (1998) in Anje Štefan: *Bobek in barčica* (2005). Oba primerjana besedila imata hkrati podobnosti in razlike z Mojco Pokrajculjo.

Kratka sodobna pravljica *Pod medvedovim dežnikom*, ima dva literarna lika, poosebljeni živali. Prva je sebična lisica, ki v deževnem vremenu pod svoj dežnik ne sprejme nobene osebe. Drugi glavni lik je poosebljeni medved, ki pod rdeči dežnik sprejema osebe a, b, c .... Vzporedno potekata dve dogajalni liniji, lisičja (sebična) in medvedova (nesebična). Nauk besedila je, da je nesebičnost nagrajena z druženjem, medved se v sončnem dnevu družijo s prijatelji, katere je prej sprejel v deževnem vremenu. (Sebična) lisica je kaznovana s samoto in poje žalostne

---

⁴ Podčrtala M. M. Blažič

⁵ Podčrtala M. M. Blažič

⁶ Podčrtala M. M. Blažič

pesmi. Sebičnost je kaznovana s samoto, nesebičnost je nagrajena z družbo (srna, veverica, zajček).

V kratki sodobni pravljici Anje Štefan z naslovom *Bobek in barčica* (2005), je zgradba linearna, deček Bobek v svojo barčico, podobno kot Medvedek, sprejema vse osebe. Bobek je podoben liku Mojce Pokrajculje, ker sociocentrično sprejema živali, ki imajo kompetence (znanje), za katero se na koncu izkaže, da ga potrebujejo. Zaradi čustvene nesebičnosti, se barčica podre, ko pride prevelika poosebljena žival (medved ali velikan dobrega srca) in pride do kaotičnega elementa in barčica, ki je prisposodba dežele, kulture, miljeja se podre. Po prvotnem čustvenem odzivu, živali pridejo do spoznanja, da se združijo, da uporabijo svoje znanje in skupaj kohezivno zgradijo večjo ladjo. Anja Štefan je konstruktivno rešila problem medvedove destrukcije barčice na katero pridejo (lisica, medved miška, zajček, žabica).

Sedijo, sedijo, pa se lisici naenkrat posveti:

“Naredimo si barko! Razumete? Tako kot čolniček, samo večjo! Tako, da nas vse zdrži!”

(Štefan 2005: 23)

Glavni literarni lik v *Mojci Pokrajculji* je deklica Mojca, stranski literarni liki so jelen, lisica, medved, volk, zajček. Dogajalni prostor je piskerček.

Glavna literarna lika v *Pod medvedovim dežnikom* sta dva: medved je naslovni lik, lisica pa je vzporedni lik in z njo se tudi zaključi dogajanje. Nastopajo še stranski literarni liki: srna, veverica in zajček. Dogajalni prostor je pod dežnikom, ki je neke vrste začasni dom. Dogajanje pospeši rdeči dežnik, ki ga medved dobi za rojstni dan in sprožilni dejavnik je dež, ki nakazuje razvoj in zaporedje nesebičnih dogodkov. Medved, za razliko od Mojce Pokrajculje, ki v piskerček sprejema literarne like, ki imajo znanje (čevljar, drvar, krojač, mesar, šivilja), nesebično sprejema vse osebe.

Lisica je legla na tla, glavo je položila na tace in je ves popoldan pela žalostne žalostne pesmi.⁷⁸

(Makarovič 2011: 14)

---

⁷ Podčrtala M. M. Blažič

⁸ »(In Mojca Pokrajculja je ostala sama s piskerčkom.«

Glavni literarni lik v *Bobek in barčica* je otrok, stranski literarni liki so lisica, medved, miška, zajček in žabica. Dogajalna prostora sta dva, prvi je barčica, drugi je barka. Zaključek je naslednji:

Potem so prijeli za vesla, zapluli čez jezero in veste, kaj vam povem? Da tistega dne ni pela le lisica. Vsi so peli z njo - zagnano, veselo, na glas do neba. In tu se naša pravljica lahko konča ...

(Štefan 2005: 25)

Bobek v barčico sprejema osebe, podobno kot Mojca Pokrajculja, ki nekaj znajo, kar je značilno za majhne in srednje velike osebe (veslanje, poznavanje poti, čuječnost, petje). Pri medvedu Bobek ne sprašuje za znanje, ampak vidi, da je le prevelik v primerjavami z ostalimi živalmi. Sicer se kratka sodobna pravljica *Bobek in barčica* intertekstualno navezuje tudi na Biblijski motiv Noetove barke s katero je Noe podobno kot Bobek, rešil svojo družbo oz. družino pred vesoljnim potopom, hkrati se razlikuje od tega motiva.

Deklica s piskrčkom v literarnih izvedbah

Motiv Deklice s piskrčkom najdemo v številnih literarnih priredbah, ena zadnjih je bila objavljena v reviji Ciciban leta 2015 v obliki slikopisa. Osnovno besedilo predstavljata pravljici Lojzeta Zupanca *Deklica s piskrčkom* (1944) in Vinka Moderndorferja *Deklica veka* (1924).

Ostale literarne priredbe so sledeče:

1. 1850 Janez Trdina: Lisica, volk in medved, v: Izbrani spisi za mladino
2. 1862 Janko Pukmajster Vijanski: Zakaj ima zajec le kos repa?
3. 1900 Matija Valjavec: Zakaj zajec nima celega repa?
4. 1909 Fran Košir: Od kdaj ima zajček kratak rep
5. 1931 Pavel Flere: Kako so spravili zajča ob rep?
6. 1924 Vinko Moderndorfer: Mojca Pokrajculja
7. 1937 Vinko Moderndorfer: Mojca Pokrajculja
8. 1940 V. Moderndorfer, Marija Vogelник: Mojca Pokrajculja
9. 1954 V. Moderndorfer, Mara Kralj: Mojca Pokrajculja
10. 1958 Milko Matičetov: Volk in piskerček
11. 1959 Lojze Zupanc: Od kdaj ima zajček kratak rep?
12. 1961/62 Milko Matičetov: Od kdaj je zajec brez repa?
13. 1972 Kristina Brenk: Delfina in Zvitorepka v hiši Mojce Pokrajculje v: Deklica Delfina in Lisica Zvitorepka
14. 1976 V. Moderndorfer, Marjan Manček: Mojca Pokrajculja --

1976-2014 – 11. natis

15. 1978 Lojze Kovačič: Pst, volk je v sobi
16. 1979 Svetlana Makarovič: Pod medvedovim dežnikom
17. 1995 Mojca Pokrajculja -- Pravljični koledar, ilustracija Marjan Manček
18. 1995 Boris A. Novak: Mojca Pokrajculja
19. 1996 Svetlana Makarovič, Gorazd Vahen: Pod medvedovim dežnikom
20. 2000 Mojca Pokrajculja, znamka
21. 2002 Bina Štampe Žmavc: Mojca Pokrajculja
22. 2003 Mojca Pokrajculja – Mini Teater
23. 2005 Mojca Pokrajculja -- Pravljični koledar, ilustracija Marjan Manček
24. 2005 Anja Štefan: Bobek in barčica
25. 2005 Breda Varl: Mojca Pokrajculja
26. 2005 V. Moderndorfer, Andreja Peklar: Mojca Pokrajculja
27. 2009 Josip Šašel, Matjaž Schmidt: Deklica veka
28. 2009 Lojze Zupanc, Matjaž Schmidt: Od kdaj ima zajček kratek rep
29. 2011 V. Moderndorfer, Nataša Kordiš: Mojca Pokrajculja (slovenski znakovni jezik)
30. 2013 Moderndorfer, Jelena Sitar, Igor Cvetko: Mojca Pokrajculja (lutkovna igra)
31. 2014 Anja Štefan: Gugalnica za vse
32. 2014 BRENK, Kristina: Ukrajinska ljudska pravljica: Rokavička, ilustracije Hana Stupica
33. 2015 Lojze Zupan, Slavica Remškar: Deklica s piskrčkom (slikopis), ilustrirala Maša Kozjek

Mojca Pokrajculje v znakovnem jeziku in drugih izvedbah

Ker je bilo življenje in delo Vinka Moderndorferja (1894-1958) ne/posredno povezano s posebnimi potrebami so na Zvezi društev gluhih in naglušnih Slovenije pripravili tudi pripovedovanje v znakovnem jeziku (2014)⁹ Avtorji so priredili oziroma simplificirali Moderndorferjevo besedilo za znakovni jezik. Zanimivo je, da obstaja tudi prevod Mojce Pokrajculje v romski jezik (Rajko Šajnovič, 2011). Slikanica in literarni lik Mojca Pokrajculja je priljubljena tudi kot lutkovna igra, npr. v Mini teatru (Breda Varl 2005). Intertekstualne povezave najdemo tudi v TV oddaji

---

⁹ <http://www.zveza-gns.si/2012/07/16/mojca-pokrajculja-v-znakovnem-jeziku/>

Martina in Strašilo, v kateri deklica Martina stanuje v lončku.

Zaključek

Slovenska ljudska pravljica *Deklica in piskrček* (*Mojca Pokrajculja*, ATU 283C*), bolj znana v predšolskem in osnovnošolskem začetnem obdobju kot 'Mojca Pokrajculja', je uvrščena tudi v učni načrt za slovenščino in je besedilo na stalnem repertoarju v predšolskem in začetnem šolskem obdobju, predvsem zaradi slikaniške knjižne oblike in ilustracij Marjana Mančka. Otroci in učenci radi dramatizirajo dogajanje, čeprav intuitivno čutijo, da "zlo ni kaznovano in dobro nagrajeno" kot je običajni zaključek modela ljudske pravljice. Slovenska varianta mednarodnega motiva ATU 283C* je razvila svojo specifiko, zaradi stalnic (zgradba) prilagodljivih prvin (literarni liki, živali ...). Na primeru slovenske ljudske pravljice *Deklica in piskrček* (*Mojca Pokrajculja*, ATU 283C*), lahko potrdimo teorijo J. Zipesa v *The Irresistible Fairy Tales* (2012), da je pravljичni tip (ATU 283B* (Mušja hišica, angl. The House of the Fly), ki se pojavlja v številnih kulturah, dobil tudi izvirno slovensko varianto *Deklica in piskrček* (*Mojca Pokrajculja*, ATU 283C*). Pravljичni tip ATU 263 je, v skladu z memetiko: 1) relevanten za različne kulture, ker obravnava temeljna vprašanja dobrega in zla, 2) repetitiven (ponavljajoča se zgradba, variantnost literarnih likov) in 3) zapomljiv (zaradi zgradbe), zato se pojavljajo številne variante, priredbe in predelave v slovenskem in mednarodnem prostoru.

Viri in literatura

- Blažič, Milena Mileva. 2016. Izvirnost tipnega Indeksa slovenskih ljudskih pravljic v medkulturnem kontekstu. Philological studies [Elektronski vir] = Filološki studii = Filološke pripombe = Filologičeskie zametki = Filološke studije. ISSN 1857-6060. - Zv. 2 (2016), str. 260-269.
http://philologicalstudies.org/dokumenti/2016/issue2/19_Blazic.pdf
- Krojež Telban, Monika. 2015. *Tipni indeks slovenskih ljudskih pravljic*. Ljubljana: ZRC SAZU.
- Krojež Telban, Monika. 2012. *Slovenske pravljice v mednarodnem okviru*. *Otrok in knjiga*, letn. 39., št. 83, str. 87-101.
- Kvartič, Ambrož. 2016. "Šibolet." Studia mythologica Slavica številka 19 (2016) str. 253-270.
<<https://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-Q2ZSDJFY>>
- Makarovič, Svetlana. 1998. *Pod medvedovim dežnikom*. Ljubljana: Mladinska knjiga
- Moderndorfer, Vinko. 1924. *Narodne pripovedke iz Mežiške doline*. Ljubljana: Učiteljska tiskarna.
- Moderndorfer, Vinko. 1937. *Narodno blago koroških Slovencev*. Maribor:

Zgodovinsko društvo.

Moderndorfer, Vinko. 1937. *Slovenske narodne pripovedke*. Celje: Družba Sv. Mohorja.

Moderndorfer, Vinko, Manček, Marjan. 1976. *Mojca Pokrajculja*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Novak, Boris A. 1995. *Mojca Pokrajculja* (zvočni posnetek). Ljubljana: Mladinska knjiga.

Štefan, Anja. 2005. *Bobek in barčica*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Vogelnik, Marija. 1940. *Mojca Pokrajculja: koroška ljudska pravljica*. Ljubljana: Murenček.

Uther, Hans Jorg. 2011. *The types of international folktales: a classification and bibliography: based on the system of Antti Aarne and Stith Thomson*. Helsinki: Suomalainen Tiedeskaterinia = Academia Scientiarum Fennica.

Zipes, Jack. 2012. *The Irrestistible Fairy Tales: the cultural and social history of a genre*. Princeton; Oxford: Princeton University Press.

KAZALO KRATIC

ATU je mednarodna oznaka oz. akronim na osnovi priimkov treh folkloristov Antti Aarne, Stith) Thompson, (Hans-Jorg Uther, ki so objavili mednarodno klasificiran indeks pravljicnih tipov (Uther 2004, ponatis 2011).

KHM je mednarodna oznaka za zbirko pravljic Jacoba in Wilhelma Grimm sestavljena iz začetnic besed Kinder und Hausmärchen, narejena z raziskovalnimi nameni.